

27thth

EDITION

2004

DORLAND

POCKET

MEDICAL

DICTIONARY

Thoroughly updated, based on
Dorland's Illustrated Medical Dictionary
with a series of 32 color plates:
The Human Body - Highlights of Structure and
Function

Senior Lexicographer:
Patricia D. Novak, PhD

دورلند، ویلیام الکزاندر نیومن، ۱۸۶۴-۱۹۵۶ م.
Dorland, William Alexander Newman
فرهنگ پزشکی دورلند انگلیسی - فارسی / ترجمه‌ی بهرام قاضی‌جهانی، آیدین تبریزی - تهران: گلپایه: آریان طب: قاضی‌جهانی،
۱۳۸۴، ج ۲.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
Dorland's Medical Dictionary, 27th ed. عنوان اصلی:
۱ - پزشکی - واژه‌نامه‌ها - انگلیسی، ۲ - زبان انگلیسی - واژه‌نامه‌ها - فارسی.
الف. قاضی‌جهانی، بهرام، ۱۳۴۳ -، مترجم. ب. تبریزی، آیدین، مترجم
ج. عنوان ۳ ق ۱۲۱/۵۹ R ۶۱۰/۳ ۱۳۸۴
کتابخانه ملی ایران

ISBN 964-7916-72-8 (دوره)
ISBN 964-7916-74-4 (ج. ۱)
ISBN 964-7916-73-6 (ج. ۲)

۲۸۴-۶۱۹

ویراست

بیست و هفتم

۲۰۰۴

فرهنگ

پزشکی

دورلند

انگلیسی - فارسی

با واژه‌های کاملاً روزآمد شده بر اساس:

فرهنگ پزشکی مصور دورلند

با مجموعه‌ای از ۳۲ تصویر رنگی:

بدن انسان - شاخصهای ساختمان و عملکرد

کاری از:

دکتر بهرام قاضی‌جهانی

دکتر آیدین تبریزی

فرهنگ پزشکی دورلند (انگلیسی - فارسی)

ویراست بیست و هفتم - ۲۰۰۴

ویلیام الگزاندر نیومن، دورلند

پاتریشیا د. نواک

متن فارسی، کاری از:

دکتر بهرام قاضی جهانی - دکتر آیدین تبریزی

نام کتاب: فرهنگ پزشکی دورلند (انگلیسی - فارسی)

ناشر: گلپان یا همکاری آریان طب و قاضی جهانی

واژه پردازی: گلپان - لیلا قلی زاده، حسن شجاعی

طرح روی جلد: گلپان - حسن روشنائی

چاپ: گلشن

صحافی: گوهر

لیتوگرافی: فرازنگر

شمارگان: ۲۲۰۰

نوبت چاپ: اول ۱۳۸۴

قیمت دوره دوجلدی: ۱۹۵/۰۰۰ ریال

شابک جلد اول: ۹۶۴-۷۹۱۶-۷۴-۴

شابک جلد دوم: ۹۶۴-۷۹۱۶-۷۳-۶

شابک دوره: ۹۶۴-۷۹۱۶-۸۲-۸

دفتر مرکزی: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - نیش شهدای ژاندارمری - شماره ۲۳۲ - واحد ۴ -

تلفن: ۶۹۵۰۶۴۱ فکس: ۶۹۵۰۶۴۰

در سال ۱۸۹۸ میلادی، هنگامی که فرهنگ پزشکی دورلند (Pocket) برای اولین بار تحت عنوان فرهنگ پزشکی جیبی آمریکا منتشر شد، مرجعی کامل، فشرده و روزآمد برای متخصصان پزشکی بود. در طول یک قرن بعدی، این فرهنگ هدف اولیه خود را حفظ کرد: ارائه تعاریف کوتاه، روشن، صحیح و رایج برای مهمترین و رایجترین واژه‌های پزشکی، در ضمن حفظ حجم فشرده آن.

برای حفظ این هدف، فرهنگ پزشکی دورلند برای ویراست جدید خود یعنی ویراست بیست و هفتم کتاب، به‌طور کامل بازنگری و روزآمد شده و در سطح گسترده از ویراست سی‌ام فرهنگ پزشکی مصور دورلند بهره گرفته است. در روند بازنگری و روزآمدسازی واژه‌شناسی، توجه ویژه‌ای به واژه‌های دارویی با تمرکز بر داروهای ساخته‌شده در ایالات متحده، معطوف شده است؛ این واژه‌ها بدقت بررسی شده‌اند تا اطمینان حاصل شود که جدیدترین اطلاعات رسمی مربوط به تجویز را شامل شده‌اند. در این ویراست تعداد زیادی از واژه‌های مربوط به طب مکمل و طب جایگزین افزوده شده‌اند تا در این فرهنگ کوچک تا حد امکان به این واژه‌ها نیز پوشش داده شود. جداول آناتومیک با استفاده از جدیدترین واژه‌شناسی آناتومیک رسمی بدقت بررسی و بازنگری شده‌اند و با این دید به این قضیه نگریسته شده است که در مورد بسیاری از ساختارهای آناتومیک از واژه‌های انگلیسی به جای واژه‌های لاتین استفاده شود. بسیاری از صفات به‌صورت واژه‌های جداگانه تعریف شده‌اند و تعدادی دیگر نیز در آخر تعاریف واژه‌های اصلی آورده شده‌اند تا خوانندگان بتوانند تقریباً به تمام صفت‌هایی که به‌عنوان بخشی از واژه‌های مرکب به کار می‌روند، در جای‌جای کتاب دسترسی پیدا کنند.

اندازه تصاویر چهاررنگی ساختارهای آناتومیک دو برابر شده و تعداد صفحات رنگی به ۳۲ صفحه افزایش یافته است تا جزئیات تصاویر مشخص‌تر شود و واژه‌شناسی رایج نیز در متن تصاویر درج گردد. بخش بزرگی در مورد ریشه‌شناسی واژه‌های پزشکی قبل از شروع متن اصلی آورده شده و بدقت معنی ریشه‌های مورد استفاده در واژه‌شناسی پزشکی توضیح داده شده است؛ این قسمت نیز به‌طور کامل بازنگری و روزآمد شده است تا بتواند بازتابی از کاربرد رایج این ریشه‌ها باشد.

نتیجه این فعالیت‌ها، ویراست فعلی کتاب است که سنتی با قدمت بیش از یک قرن را حفظ کرده و همچنان راهنمایی فشرده، جامع، روشن و صحیح در مورد زبان پزشکی است. امیدواریم این کتاب همچنان بتواند به خوانندگان فعلی کتاب کمک کند، چون ویراست‌های قبلی همیشه مربوط به نسل‌های قبلی هستند.

Patricia D. Novak, PhD
Senior Lexicographer

نکاتی در مورد نحوه استفاده از این فرهنگ

واژه‌های اصلی و فرعی و ترتیب آنها

در این فرهنگ، واژه‌ها یا به صورت واژه اصلی و یا به صورت واژه فرعی آورده شده‌اند. واژه‌هایی که متشکل از دو یا بیش از دو کلمه هستند، عموماً به صورت واژه‌های فرعی در زیر واژه اصلی (یعنی اسم) ذکر شده‌اند. بنابراین، برای آگاهی از واژه‌های Addison's disease, collagen disease و Raynaud's disease باید به واژه اصلی disease مراجعه کنید. اسامی اسیدهای اختصاصی (مانند sulfuric acid) و آنزیمهای اختصاصی (مانند acetyl-CoA carboxylase) استثنایی بر این قانون هستند و بر اساس اولین کلمه ترکیب، به صورت واژه‌های اصلی آورده شده‌اند.

آن دسته از ترکیبات شیمیایی که دارای نام دو قسمتی هستند، تحت نام اول ذکر شده‌اند؛ مثلاً sodium chloride واژه‌ای فرعی در زیر واژه اصلی sodium است. در تمام واژه‌های فرعی، واژه اصلی (اسم) به صورت علامت اختصاری تکرار شده است (مثل humoral i. زیر واژه immunity). اگر واژه فرعی شکل جمع داشته باشد، این مسأله با افزودن 's به علامت اختصاری واژه اصلی مشخص شده است. بنابراین، در زیر واژه اصلی body، واژه فرعی Aschoff b's به صورت Aschoff bodies و واژه فرعی keton b's به صورت keton bodies خوانده می‌شود. اسامی جمع نامنظم (بی‌قاعده) و لاتین، به صورت تلفظ شده قید شده‌اند؛ مثل vasa afferentia در زیر واژه اصلی vas.

اشکال صفت در مورد بسیاری از اسامی، در صورتی که به شکل واژه‌های مجزا آورده نشده باشند، با فونت تایپی سیاه در آخر واژه اصلی اسم ذکر شده‌اند (مثلاً در زیر واژه اصلی allele صفت آن به صورت allel'ic و در زیر واژه اصلی allergen صفت آن به صورت allergen'ic نوشته شده است). همچنین، اشکال جمع بی‌قاعده و جمع لاتین به شکل مفرد ذکر شده‌اند (مثلاً جمع: epi'physes epiphysis) (جمع). باوجود این، در مواردی که این شکلها به آسانی قابل شناسایی نیستند، به صورت واژه‌های مجزا نیز آورده شده‌اند (مثلاً، viscera ← جمع viscus).

سیلاب‌بندی کردن

در مورد واژه‌های اصلی، تقسیمات پذیرفته شده کلمات با استفاده از نقطه‌هایی در بین اجزای واژه اصلی، نشان داده شده‌اند. البته تمام سیلابهای قابل تفکیک ذکر نشده‌اند (به عنوان مثال، مصوت واحدی که در آغاز یا انتهای یک کلمه وجود دارد، از بقیه کلمه جدا نشده است). در بسیاری از موارد، واژه‌ها را می‌توان در مناطقی متفاوت از مناطقی که در این کتاب شکسته شده‌اند، شکست؛ به عنوان مثال، تلفظهای مختلف بر سیلاب‌بندی متفاوتی دلالت دارند.

به نام خدا

مقدمه ناشر

گلبان همیشه در تلاش است کتابهای مرجع علوم پزشکی را با بهترین کیفیت و با استفاده از مجربترین مترجمان و ویراستاران، منتشر کند و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهد. اکنون که به فضل پروردگار و با اتکا به نکته‌سنجی شما یاران توانسته‌ایم جای خود را در محفل دانش‌اندوزی دانش‌پژوهان پیدا کنیم، شوقمان برای ادامه خدمت صد چندان شده است و همچنان پای در راه صداقت و خدمت می‌فشاریم تا شایسته لطف شما عزیزان باشیم.

بی‌شک هیچ دانشجو، محقق و استادی بی‌نیاز از فرهنگهای معتبر در زمینه دانش خود نیست و جامعه پزشکی نیز به کتابی ارزشمند در این مقوله نیاز دارد. من نیز همچون مترجمان کتاب معترفم کاری به این عظمت تجربه‌ای طولانی می‌خواهد و گلبان نیز پس از سالها تلاش، اینک با تجربه کافی دست به نشر این کتاب زده است که امیدواریم مورد قبول طبع والای عزیزان قرار گیرد.

دکتر قاضی‌جهانی که خود عضوی از خانواده بزرگ گلبان است، با یاری همکاران ارجمندشان در گروه ترجمه گلبان، با کاری شبانه‌روزی و با دقتی مثال‌زدنی اقدام به ترجمه و ویرایش این کتاب کرده‌اند که جا دارد از همه این عزیزان تشکر و قدردانی کنیم.

حسن روشنائی

مدیر عامل انتشارات گلبان

همکارانی که در آماده‌سازی کتاب، مرهون لطف و تلاش آنان هستیم:

گروه ترجمه:

دکتر بهرام قاضی‌جهانی، دکتر آیدین تبریزی، دکتر کاوه ابری اقدم؛ با همکاری دکتر حسین علیخواه، دکتر علی قزوینی، دکتر حسین شیرینی، دکتر فائز باقری

گروه ویرایش:

دکتر بهرام قاضی‌جهانی، دکتر آیدین تبریزی

گروه نمونه‌خوانی:

شهباز رستم‌زاده، حسین شیردل

گروه تایپ و صفحه‌آرایی:

لیلا قلیزاده، حسن شجاعی، شمسی صفری، زهرا اکرمی، خداقلی احمدی، شهرام شجاعی، مریم اکرمی، مختار تورکش

گروه هماهنگی:

داوود عادل‌زاده، علی انصاری‌فرد، جعفر روشنایی

گروه فنی:

کامبیز جمشیدپور، سیدکاظم حسینی، حسن ساجدی

مدیر فنی و تولید:

ابوالقاسم حسینی

مدیر هماهنگی و طراحی:

حسن روشنایی

مدیر امور علمی:

بهرام قاضی‌جهانی

به نام خداوند جان و خرد

مقدمه دکتر قاضی جهانی

پانزده سال قبل که اولین بار به صورت حرفه‌ای کار ترجمه کتب علوم پزشکی را شروع کردم، وسوسه ترجمه فرهنگ پزشکی دورلند به سراغم آمد. حتی خودکار و کاغذی هم برداشتم، اما فقط چند دقیقه طول کشید تا پی بردم کار من نیست. در این سالها همواره با این وسوسه دست به گریبان بودم و تعجب می‌کردم چگونه عده‌ای می‌توانند و من نمی‌توانم. راستش را بخواهید ترجمه واژه‌نامه پزشکی آن هم دورلند، تجربه‌ای بزرگ و جسارتی عظیم می‌خواست که من از آن بی‌بهره بودم. عهد کردم اگر روزی توانستم صد کتاب پزشکی را ترجمه و ویرایش کنم، و البته اگر عمری باقی بود، دست به ترجمه و ویرایش این کتاب بزرگ بزنم.

خلاصه، خداوند توفیق داد و تعداد آثار از صد گذشت. هنگام وفای به عهد بود. جمعی از زبده‌ترین مترجمان گروه را به سرپرستی دوست جوان و دانشمند آقای دکتر آیدین تبریزی فرا خواندم و کار طاقت‌فرسای ترجمه را شروع کردیم. تاکنون هندبوک دورلند به طور کامل ترجمه نشده بود. گروه تصمیم گرفت اقدام به ترجمه کامل کتاب کند، با همه جزئیات اعم از نقطه‌گذاری، فونتیک، سیلاب‌بندی و واژه‌های فرعی.

با همه صرفه‌جویی در تایپ و صفحه‌آرایی، حاصل کار کتابی شد ۱۵۰۰ صفحه‌ای، یعنی حدود ۱/۵ برابر ترجمه‌های قبلی. همه اسامی داروها، علایم اختصاری و ریشه‌های کلمات ترجمه شدند تا متن از هر حیث کامل باشد؛ و اکنون حاصل ماهها کار و تلاش شبانه‌روزی گروه ترجمه، خدمتتان تقدیم می‌شود.

از شما خواننده محترم می‌خواهیم ما را از نظر، پیشنهاد و انتقاد خود بهره‌مند سازید و هر خطایی را دیدید، که حتماً خواهید دید، به اطلاع گروه برسانید تا ضمن برخورداری از جوایز ارزنده ارتقای کیفیت، نامتان نیز در چاپهای بعدی در صفحه خاصی که برای این کار در نظر گرفته شده است، در داخل کتاب آورده شود.

همکاران و دوستانی که در مراحل مختلف آماده‌سازی کتاب از همت و الایشان بهره برده‌ایم، شایسته سپاس هستند. نام ایشان در صفحه همکاران زینت‌بخش کتاب شده است تا بدانیم کاری به این بزرگی از عهده یک یا دو نفر خارج است.

اکنون با تقدیم صدویکمین کتابم به جامعه علوم پزشکی کشور، امیدوارم گامی هر چند کوچک در جهت همگامی با دانش‌پژوهان این مرزوبوم برداشته باشم.

بهرام قاضی جهانی

اردیبهشت ۸۴

تلفظ

نحوه تلفظ واژه‌ها با استفاده از هجای مجدد فونتیکی که بلافاصله پس از هر واژه اصلی در داخل پرانتز آورده شده، مشخص شده است. این هجاهای فونتیکی، برای سهولت تفسیر ذکر شده و با حداقل شاخصها نشان داده شده‌اند.

قواعد اصلی نسبتاً ساده هستند. مصوت بی‌علامتی که به یک سیلاب ختم می‌شود، از نوع بلند و مصوت بی‌علامتی که در یک سیلاب به یک صامت ختم می‌شود، از نوع کوتاه است. مصوت بلندی که در یک سیلاب وجود دارد و به یک صامت خاتمه می‌یابد، با قرار دادن دو نقطه در بالای مصوت (ä, ê, ï, ö, ü) و مصوت کوتاهی که به یک سیلاب ختم می‌شود با خط «ا» مانند کوچکی در بالای مصوت (â, ê, î, ô, û) نشان داده شده‌اند. نماد *ah* برای اشاره به صدای مصوت کم‌رنگی به کار رفته، که در بسیاری از سیلابهای بدون استرس (مانند *a* در واژه *sofa*) وجود دارد؛ همچنین از این نماد برای اشاره به صدای وسیع‌تر *ah* که در واژه *father* شنیده می‌شود، استفاده شده است.

استرس اولیه در یک واژه، با نماد (') و استرس دوم با نماد (") مشخص شده است. به دنبال سیلابهای بدون استرس از خط فاصله کوچک استفاده شده است. تک‌سیلابها فاقد نماد استرس هستند.

البته تلفظ بومی بسیاری از واژه‌های خارجی و اسامی خاص را نمی‌توان با این سیستم ساده نشان داد. این واژه‌ها تا حد امکان با مناسبترین و نزدیکترین فونتیکیهای انگلیسی آورده شده‌اند.

در مواردی که در واژه‌های پشت‌سرهم، سیلابهای اول تلفظ یکسانی دارند، این سیلابها فقط در تلفظ فونتیکی اولین واژه ذکر شده‌اند. در مواردی که استرس این سیلابها متفاوت است و یا تغییر دیگری در تلفظ آنها رخ می‌دهد، کل تلفظ در بخش تلفظ فونتیکی آورده می‌شود. به مثال زیر توجه کنید:

ich.thy.oid (ik'the-oid)

ich.thyo.sar.co.tox.in (ik'tho-o-sahr'ko-tok'sin)

ich.thyo.sar.co.tox.ism (tok'sizm)

ich.thyo.si.form (ik'the-o'si-form)

ich.thy.o.sis (-sis)

راهنمای تلفظ

برای تلفظ مصوت‌ها، مانند نمونه‌های زیر عمل کنید:

ah	sofa	ê	met	ô	got	oi	boil
ä	mate	ï	bite	ü	fuel	oo	boom
â	bat	î	bit	û	but	oo	book
ë	beam	ö	home	aw	all	ou	fowl

برای تلفظ صامت‌ها، به روش زیر عمل کنید:

b	book	m	mouse	ch	chin
d	dog	n	new	ks	six
f	fog	p	park	kw	quote
g	get	r	rat	ng	sing
h	heat	s	sigh	sh	should
j	jewel, gem	t	tin	th	thin, than
k	cart, pick	w	wood	zh	measure
l	look	z	size, phase		

علامه اختصاری به کاررفته در این فرهنگ

a.	artery (L. arteria)	L.	Latin
adj.	adjective	lat.	lateral
ant.	anterior	m.	muscle
b.	bone		(L. musculus)
cf.	compare (L. confer)	n.	nerve (L. nervus)
e.g.	for example (L. exempli gratia)	pl.	plural
ext.	external	post.	posterior
Fr.	French	pr.	process
Ger.	German	q.v.	which see
Gr.	Greek		(L. quod vide)
i.e.	that is (L. id est)	sing.	singular
inf.	inferior	sup.	superior
int.	interior	v.	vein (L. vena)

فهرست

مقدمه.....	(v)
نکاتی در مورد نحوه استفاده از این فرهنگ.....	(xi)
اشکال ترکیبی در واژه‌شناسی پزشکی.....	(xv)
واژه‌نامه.....	۱-۱۴۸۰
جدول شریانه‌ها.....	۱۰۳
جدول استخوانها، بر حسب مناطق مختلف بدن.....	۱۸۲
جدول استخوانها.....	۱۸۴
جدول عناصر شیمیایی.....	۴۴۴
ویروسهای هرپس انسانی.....	۶۱۶
ایمونوگلوبولینهای انسان.....	۶۶۹
تصاویر رنگی بدن انسان.....	بعد از ۷۲۰
جدول عضلات.....	۸۴۹
جدول اعصاب.....	۹۱۶
وضعیت‌های جنین در انواع نمایشها.....	۱۰۹۰
جدول معادلهای درجه حرارت.....	۱۳۳۳
واحدهای SI.....	۱۴۱۰
مضارب و مضارب فرعی سیستم متریک.....	۱۴۱۰
جدول وریدها.....	۱۴۳۲
جدول وزنها و مقادیر.....	۱۴۸۴
مقادیر جرم.....	۱۴۸۴
مقادیر ظرفیت.....	۱۴۸۵
مقادیر طول.....	۱۴۸۶
جداول تبدیلی.....	۱۴۸۷